

מטעמי תורת זילים

פרשת וארא – כי אני יהוה בקרב הארץ

יוסף פתר את החלומות של פרעה, ואז פרעה הודה במציאותו של "אלהים" כפי שנאמר "ויאמר פרעה אל עבדיו הנמצא כנה איש אשר רוח אלהים בו: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחקם כמוך" (בראשית מ, לח - לט). אך כאשר נדרש פרעה לשלוח את ישראל מארצו הוא לא הכיר בה' ולא בכוחו ולא היה מוכן לשלחם, שנאמר "ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל לא ידעתי את יהוה וגם את ישראל לא אשלח" (שמות ה, ב) (וזהו פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה קבי אבא, ועפ"י רש"י שמות א, ח שהיה זה אותו פרעה).

ויש להבין, מדוע פרעה הרשע הודה בתחילה במציאות ה' בעולם, אך כשנדרש לשלוח את ישראל הוא כפר בו יתברך ובכוחו הגדול?

שם 'אלהים' הוא הנהגת העולם בדרך הטבע

שם 'אלהים' הוא הנהגת העולם בדרך הטבע (רזיאל המלאך) בהקדמה ד"ה זה הספר, 'שליה הקדושה' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה דרוש שישי ד"ה במדרש דמנצפך, **ונרמז בשם 'אלהים' שהוא גימטריא 'הטבע'** (רזיאל המלאך) בהקדמה ד"ה זה הספר, 'שליה הקדושה' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה דרוש שישי ד"ה במדרש דמנצפך, יארץ החיים' על התהלים מזמור קלה, ו' בני יששכר' מאמרי תשרי מאמר יא סימן יא ד"ה להתבונן למה בחרו, 'קהלת יעקב' אות יא'ז' תיבה אז אות ח ד"ה אי"ז הוא סוד אור הגנוז, 'חומת אנך' להחיד"א על תהלים קד, ו' ובגדי אהרן' פרשת מקץ דף לא ע"א טור ב ד"ה יובן על פי, 'בת עין' לר' מויטאמיר פרשת קרח דף קב ע"א טור א ד"ה וקח קרח, 'אברהם אזכור' לר' אברהם פלאגי סדר כי תשא דף עח ע"א ד"ה מכאן אתה למד. ראה 'שמן הטוב וזקן אהרן' בחלק 'שמן הטוב' פרשת בראשית דף א ע"ב ד"ה הנה שם). **לכן כאשר ה' ברא את עולמו הגשמי הוא בראו בשם "אלהים", כפי שנאמר "בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ"** (בראשית א, א) **ששם זה הוא בניין העולם ומנהגו** ('שליה הקדושה' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה ד"ה יועל ארבעה, ספר 'רזיאל המלאך' בהקדמה ד"ה זה הספר).

שם "אלהים" מנהיג את הגוים שנאמר "מלך אלהים על גוים" (תהלים מז, ט) (יאור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה יתי"ח דהוה רשע' מהרמ"ק) **וכל הנהגתם היא על פי הטבע מכוח שם זה** (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת יתרו ד"ה עתה ידעתי כי גדול) **ששורה על ראשם** ('אברהם אזכור' לר' אברהם פלאגי מערכת יוד אות קח ערך ישראל), **כפי שהקב"ה מפעיל ומנהיג** (עפ"י 'אברהם אזכור' סדר כי תשא דף עח ע"א ד"ה מכאן אתה למד) **ועושה את כל העולם על פי הנהגת הטבע** (יבגדי אהרן' לר' אהרן דרשן פרשת מקץ דף לא ע"א טור ב ד"ה יובן על פי). ה' יתברך גילה לישראל כי הנהגת אומות העולם היא משם 'אלהים' כפי שנאמר "השם עם קול אלהים מדבר מתוך האש כפאשר שמעתי אתה ויחי: או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסת באתות ובמזפותים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדלים ככל אשר עשה לך יהוה אלהיכם במצרים לעיניך" (דברים ד, לג - לד) (יצמח דוד' למחבר שו"ת 'בית דוד' פרשת יתרו ד"ה נראה שזהו).

שם 'יהוה' מחולל נסים ונפלאות שהם מעל הטבע

שם 'יהוה' הוא הנהגת העולם בשינוי מהטבע ('שליה הקדושה' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה דרוש שישי ד"ה במדרש דמנצפך) **ומעל הטבע** (יאלף המגן' למחבר' פלא יועץ' פרשת שמות ד"ה יואחר באו משה' בשם הרמ"ק בספר הפרדס, 'שליה הקדושה' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה דרוש שישי ד"ה במדרש דמנצפך, 'וישכם אברהם' לר' אברהם פלאגי מזמור נד) **והוא כוח השתנות הטבע לעשות נסים** (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת יתרו ד"ה עתה ידעתי כי גדול) **גלויים** (יבני יששכר' מאמרי תשרי מאמר יא סימן יא ד"ה להתבונן למה בחרו, 'וימהר אברהם' לר' אברהם פלאגי מערכת הנון' אות רפט ערך נסים) **ונפלאות** ('קהלת יעקב' אות יא'ז' תיבה אז אות ח ד"ה אי"ז הוא סוד אור הגנוז) **שהם נגד הטבע** (רמב"ן בראשית יז, א, 'דברי שלמה' פרשת שלח דף עז ע"ב טור ב ד"ה אי נמי אפשר) **אפילו אם ישראל אינם הגונים באותה השעה** ('דברי שלמה' פרשת שלח דף עז ע"ב טור ב ד"ה אמנם הדרשא), **והנהגה זו נרמזה בפסוק "ויבן משה מזבח ויקרא שמו יהוה נסי"** (שמות יז, טו) (יעוד יוסף ח"י למחבר 'יהב איש ח"י בדרושים על פרשת וארא, 'יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד פרשת יתרו ד"ה נראה שזהו סוד).

וכך גם נשמע משם 'יהוה' עצמו שמשמעותו שהוא מהווה את כל ההוויות, וכיון שכך אזי היכולת בידו לשנות את המציאות ('יצמח דוד' פרשת יתרו ד"ה עתה ידעתי כי גדול, 'קהלת יעקב' אות יא'ז' תיבה אז אות ח ד"ה אי"ז הוא סוד אור הגנוז). **לכן כאשר דוד המלך הזכיר במזמור קל"ה בתהלים את הנסים והנפלאות אשר עשה ה' נגד 'הטבע' הוא הזכיר דווקא את שם 'יהוה', כפי שנאמר "כי אני ידעתי כי גדול יהוה ונדונינו מכל אלהים: כל אשר חפץ יהוה עשה בשמים ובארץ בימים וכל תהומות: מעלה נשאים מקצה הארץ בקרקע למטר עשה מוצא רוח מאוצרותיו: שיהפך בכורי מצרים מאדם עד בהמה: שלח אתות ומפתים בתוככי מצרים בפרעה ובכל עבדיו: שיהפך גוים רבים וחרג מלכים עצומים: לסיחון מלך האמרי ולעוג מלך הבשן ולכל ממלכות כנען: ונתן ארצם נחלה נחלה לישראל עמו"** (תהלים קלה, ה - יב) (עפ"י יארץ החיים' על התהלים מזמור קלה, ו אות א).

שם 'יהוה' לא התגלה לאומות העולם שנמסרו תחת השרים הרוחניים הממונים (זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה ועל דא קדשא) **אלא רק לישראל לבדם שהם חלקו ונחלתו של ה', שנאמר "כי חלק יהוה עמו יעקב חבל נחלתו"** (דברים לב, ט) (זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה ועל דא קדשא, 'יאור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה י' אבא אמר' ממחרתיו). **וכפי שנרמז גם בפסוק "כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם יהוה אלהינו לעולם ועד"** (מלכים ב, ה) (יצמח דוד' למחבר שו"ת בית דוד' פרשת יתרו ד"ה נראה שזהו סוד). **הנהגת ה' יתברך עם ישראל היא בנסים מכוח שם 'יהוה'** ('יצמח דוד' פרשת יתרו ד"ה עתה ידעתי כי גדול, 'יבגדי אהרן' פרשת שמות דף מב ע"ב טור ב ד"ה ועם זה יובן) **ואשר שורה על ראשם** ('אברהם אזכור' לר' אברהם פלאגי מערכת יוד אות קח ערך ישראל). **מטעם זה דווקא עם ישראל נקראים בשם 'אדם'** (ראה גמ' יבמות דף סא ע"א בשם רשב"י) **כי התיבה 'אדם' יוצאת בגמטריא מ"ה, כנגד שם 'יהוה' אשר גם עולה בגמטריא מ"ה כאשר הוא נכתב במילוי אותיות אלפיי"ן כך 'יוד הא ואו הא'** (יבגדי אהרן' לר' אהרן דרשן תאומים פרשת שמות דף מב ע"ב טור ב ד"ה ועם זה יובן).

האבות הקדושים הכירו את ההנהגה הנסית של שם 'יהוה'

ה' אמר לאברהם שעתיד להיוולד לו בן זכר שנאמר "ויאמר אלהים אל אברהם שרי אשתך לא תקרא את שמה שרי כי שרה שמה: וברכתני אתה וגם נתתי ממנה לך בן" (בראשית יד, טו – טז). וכאשר שרה שמעה את בשורת הלידה מהמלאכים היא צחקה, כי הבינה שהבשורה היא בשם 'אלהים' ולא האמינה שבשם זה היא תוליד, שהרי שם 'אלהים' הוא הנהגה על פי הטבע. ועל זה אמר ה' לאברהם "למה זה צחקה שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי: היפלא מיהוה דבר למועד אשוב אליך פגעת חיה ולשרה בן" (בראשית יד, טז) רצונו לומר שלא נעלם משם יהוה עניין זה. וכך אכן היה ששרה ילדה בן לאברהם שלא כדרך הטבע על ידי שם יהוה אף שהבשורה ללידה היתה על ידי שם 'אלהים', שנאמר "ויהוה פקד את שרה" (בראשית כא, א) ואחר כך נאמר "ותהר ותלד שרה לאברהם בן לזקניו למועד אשר דבר אתו אלהים" (בראשית כא, ב) (ישמו אברהם לר' אברהם פלאגי מערכת בית ערך בניס אות כה).

מתחילת פרשת עקידת יצחק עד שעת השחיטה במאכלת מוזכר בתורה רק שם "אלהים", כגון מה שנאמר בפסוק "ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה את אברהם" (בראשית כב, א) וכן בפסוקים "ויאמר אברהם אלהים יראיה לו השעה לעלה בני וילכו שניהם יחדו: ויבאו אל המקום אשר אמר לו האלהים ויבן שם אברהם את המזבח ויערף את העצים ויעקד את יצחק בנו וישם אתו על המזבח ממעל לעצים" (בראשית כב, ח – ט). אך בשעה שאברהם לקח את המאכלת לשחוט את בנו אז כן מוזכר שם יהוה שנאמר "וישלח אברהם את ידו ויקח את המאכלת לשחוט את בנו: ויקרא אליו מלאך יהוה מן השמים ויאמר אברהם אברהם ויאמר הנני" (בראשית כב, יא) וזה כדי לרמוז שיצחק יצא מגדר שם "אלהים" שהוא בגמטריא 'הטבע', וניצל על ידי שם יהוה שהוא לא בדרך הטבע – כי אפילו שהתחיל אברהם לשחוט אותו הוא ניצל והתראפ (ישמו אברהם לר' אברהם פלאגי חלק א מערכת ע' ערך עקידה דף קפ ע"ב ד"ה ותבט עיני).

אברהם אבינו רצה לפרסם כי שם 'יהוה' הוא המנהיג והוא המשנה את טבע הארץ, לכן הוא חפר בארות במקום יבש וצחיח שאין בו שום מקור מים, ואף על פי כן הוא מצא שם בארות של מים – והיה הדבר בבחינת נס. אמנם הפלישתים שביקשו להכחיש את יכולת שינוי הטבע של ה' סתמו את הבארות, שנאמר "וכל הבארות אשר חפרו עבדי אביו בימי אברהם אביו סתמום פלשתים ומלאום עפר" (בראשית כו, טו) (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ פרשת תולדות ד"ה וישב יצחק ויחפור. וראה בביאור אבן עזרא שמות ו, ג על ענין גילוי שם היה לאבות הקדושים. וראה רש"י שמות ו, ג). אחר כך בא יצחק אבינו וביקש לחזק בחזרה את אמונת אברהם אביו, ולכן הוא חפר שוב את אותן הבארות וקרא להן שמות כמו השמות שנקראו בימי אברהם, שנאמר "וישב יצחק ויחפר את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו" (בראשית כו, יח) (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ פרשת תולדות ד"ה וישב יצחק ויחפור).

בכך הראה יצחק אבינו כי נס שינוי הטבע שהיה בימי אביו לא היה מקרי אלא תמידי, ועל ידי כן התחזקה הנהגת 'יהוה' בעולם (תפארת יהונתן לר' יהונתן אייבשיץ פרשת תולדות ד"ה וישב יצחק ויחפור). זה גם היה העניין עם יוסף הצדיק, שמעצם היותו מזרע אברהם יצחק ויעקב הוא היה שייך לאמונה בשם 'יהוה' ולא בשם 'אלהים'. לכן כאשר גילה דעתו כי הוא סומך על שר המשקים כפי שאמר בהיותו בבית האסורים "כי אם זכרתני אתך פאשר ייטב לך ועשית נא עמדי חסד והזכרתני אל פרעה והוצאתני מן הבית הזה" (בראשית מ, יד) אזי נוספו לו עוד שנתיים בבית האסורים. לפי שהיה עליו לסמוך רק על ה' שהוא בחינת 'יהוה', ואילו כאשר סמך על בשר ודם הוא נהג במנהג המצריים ואמונתם לסמוך על הטבע שהוא בחינת 'אלהים'. מטעם זה נאמר על יוסף "אשרי הגבר אשר שם יהוה מבטחו ולא פנה אל רגבים וישטי כזב" (תהלים מ, ה) (ראה בראשית רבה פט, א) (יאגרא דכלה' למחבר הספר 'בני יששכר' פרשת מקץ ד"ה ויען יוסף).

ובאמת כל ההנהגה עם יוסף היתה נסית ופלאית. שהרי שש צרות עברו עליו ובכולן נעשו לו נסים וה' הציל אותו מהן. הראשון היה שפאחיו השליכוהו לבור, השני שהוא נמכר לישמעאלים, השלישי שהוא נמכר למדנים, הרביעי שהוא נמכר לסוחרים, החמישי שהוא נמכר לפוטיפר סריס פרעה שר הטבחים, והשישי מה שהעלילה עליו אשת פוטיפר ועל ידי כן הוא נאסר בבית האסורים. וכיון ששם יהוה הוא זה שעושה נסים ונפלאות, לכן הוא רמוז שש פעמים בשמו של יוסף כמספר הפעמים שניצל יוסף על ידו – כי שש פעמים שם הוי"ה יוצא בגמטריא 'יוסף'. וזהו מה שנאמר "רבבות רעות צדיק ומפלים צדיקנו יהוה" (תהלים לד, ט) "צדיק" – זה יוסף הצדיק, "רבבות רעות" – הם השש צרות שעברו עליו, "ומפלים צדיקנו יהוה" – הוא שם ה' המחולל נסים ורמוז בתוך שמו של יוסף (ויוסף אברהם לר' אברהם פלאגי אות ה, כג ערך הצלה בשם ספר תהילה לדוד).

פרעה הרשע הכיר רק את ההנהגה הטבעית של שם 'אלהים'

פרעה הכיר כי שם "אלהים" הוא השולט בארץ (ישע' הדעת טוב' לרבינו חיים וויטאל פרשת בא ד"ה דרך רמז, 'שליה הקדושי' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה ד"ה והוה סוד ויהי יוסף). לכן כאשר יוסף בא לפניו, הוא הזכיר לו את שם "אלהים" שנאמר "ויען יוסף את פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את שלום פרעה" (בראשית מא, טו) (הוהוה בפרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה רבי אבא, 'צרוור המורי' פרשת וארא ד"ה ואני אקשה את לב פרעה, 'שליה הקדושי' פרשת וארא תורה אור ד"ה על כן בא משה) ויוסף עשה זאת כי ידע ששם זה יוכשר בעיניו של פרעה לפי שהוא שם ידוע אצלו. וזה היה מחכמתו של יוסף למצוא חן בעיניו של פרעה. ובנוסף לזה היה ראוי ממילא לייחס את שלומו של פרעה לשם 'אלהים' ולא לשם 'יהוה' (יכתם פו' על זוהר מקץ דף קצה ע"א ד"ה ר' אבא יבאר למה). ולכן אחרי שיוסף הצדיק פתר את החלומות של פרעה מלך מצרים, פרעה שיבח את יוסף דווקא בשם "אלהים" כשנאמר "הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו" (בראשית מח, לח) (עפ"י זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה רבי אבא, עפ"י 'צרוור המורי' פרשת וארא ד"ה ואני אקשה את, עפ"י 'שליה הקדושי' פרשת וארא תורה אור ד"ה על כן בא).

גם אמונת החרטומים של מצרים היתה בשם "אלהים". לכן כאשר לא הצליחו לעשות את מכת כינים, הם אמרו לפרעה "אצבע אלהים הוא" (שמות ח, טו), ולא אמרו 'אצבע יהוה היא' (צרוור המורי' פרשת וארא ד"ה וויש בכאן ואני אקשה, 'שליה הקדושי' פרשת וארא ד"ה על כן בא משה, 'רבינו בחיי' שמות ח, טו) כי הם סברו שהמכה נעשתה ע"י כוחות המוכרים להם בשם "אלהים" אך לא הודו בשם הנקרא 'יהוה' ('שליה הקדושי' פרשת וארא ד"ה על כן בא משה, 'רבינו בחיי' שמות ח, טו) אשר לא התגלה להם. ואף לפרעה שהיה חכם גדול יותר מכל חכמיו לא התגלה שם זה (יאור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה ר' אבא אמר' ממהר"י) אלא רק שם "אלהים" (זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה רבי אבא, 'צרוור המורי' פרשת וארא ד"ה ואני אקשה את, 'שליה הקדושי' פרשת וארא תורה אור ד"ה על כן בא משה). לכן על הפסוק "ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את יהוה וגם את ישראל לא ידעתי את יהוה" (שמות ח, טו) (ראה בראשית רבה פט, א) (יאגרא דכלה' למחבר הספר 'בני יששכר' פרשת מקץ ד"ה ויען יוסף).

אֲשֶׁלַח" (שמות ה, ה) תרגום אונקלוס "וְאָמַר פְּרַעַה שְׂמָא דְּנִי לֹא אֲתַגְלִי לִי דִּי אֶקְבֵּל לְמַמְרָה לְשַׁלְחָא יְתָּ יִשְׂרָאֵל, לֹא אֲתַגְלִי לִי שְׂמָא דְּנִי וְאָף יְתָּ יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח" – כלומר שלא התגלה לו שמו של ה' (ראה 'תרגום אונקלוס' שמות ה, ה).

כוחות הטומאה נקראים 'אלהים אחרים' ומשם ינק פרעה הרשע

יש שתי בחינות בשם 'אלהים'. בחינת הקדושה – זה שם 'אלהים', ובחינת הקליפה – זה שם 'אלהים אחרים'. לכן שם 'אלהים' נאמר בלשון רבים ואינו נקרא 'אל' לשון יחיד, על מנת לרמוז על שתי הבחינות (ישער מאמרי רשב"י להארי"י ז"ל דף קצב ד"ה גם בזה תבין טעם). ומטעם זה גם 'החיצונים' נקראים 'אלהים אחרים' (ישער הכוונות' להארי"י ז"ל דרושי הפסח דרוש א' ד"ה אמנם משה רבינו) וגם העבודה זרה נקראת 'אלהים אחרים' (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה 'ר' אבא אמר' ממהר"ח) משום שהיניקה שלהם היא משם 'אלהים' ומשם הם מקבלים את כוחם. אך מכל מקום הם לא מקבלים משם 'יהוה' כלל ועיקר לפי שהיא שליטת הקדושה, ואדרבא היא מבטלת את 'החיצונים' (ישער הכוונות' להארי"י ז"ל דרושי הפסח דרוש א' ד"ה אמנם משה).

פרעה הכיר את שם 'אלהים', כי הוא ינק מבחינת 'אלהים אחרים' (ישער הכוונות' להארי"י ז"ל דרושי הפסח דרוש א'). וזה מה שרמז יוסף הצדיק לפרעה הרשע "וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת פְּרַעֲהוֹ לֵאמֹר בְּלַעֲדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלֹם פְּרַעֲהוֹ" (בראשית מא, טז) יוסף אמר "בְּלַעֲדֵי" כדי לומר שהוא עצמו מאמין בשם 'יהוה', אבל אתה פרעה ניזון משם 'אלהים אחרים' לכן "אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת שְׁלֹם פְּרַעֲהוֹ" (יתפאר שלמה' פרשת וישב ד"ה וישראל אהב). ובשם זה גם דיבר פרעה בעצמו שנאמר "וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוֹ אֶל יוֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדַע אֱלֹהִים אוֹתָךְ אֶת כָּל זֹאת אֵין נְבוֹן וְחָכֵם כְּמוֹךָ" (בראשית מא, לט) (ישער הכוונות' להארי"י ז"ל דרושי הפסח דרוש א'). לכן משה רבינו נמנע מלהזכיר את שם 'אלהים' במשך כל שהותו במצרים, על מנת שלא לתת ל'טומאה' תוקף שעל ידה תתחזק ותתגבר בעולם (זוהר פרשת כי תשא דף קצא ע"ב ד"ה תא חזי).

וזו היתה כוונתם של הערב רב הנקראים בתורה גם בשם "הַעֲסִים" כאשר הם דרשו מאהרן הכהן שיעשה להם עגל, שנאמר "וַיִּנְאֶה הָעָם כִּי בָשָׂשׁ מִשֶּׁה לְרַדְתָּ מִן הָהָר וַיִּקְהַל הָעָם עַל אֶהֱרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי זֶה מִשֶּׁה הָאִישׁ אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לֹא יָדַעְנוּ מַה הָיָה לוֹ" (שמות לב, א) וטענתם היתה שלפני בני ישראל הולך ה' המכונה "יהוה" כפי שנאמר "וַיְהוּדֵה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לַלַּיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וְלַיְלָה" (שמות יג, כא) ואילו הם, הערב רב שנמצאים מחוץ לענני הכבוד, אין לפנייהם שום חלק אלוהי. לכן הם ביקשו "עֲשֵׂה לָנוּ אֱלֹהִים" – כלומר שיעשה להם דמות גוף גשמי כמו של 'עגל' ועליו תשרה הטומאה מהצד שלהם והם "אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ" (זוהר פרשת כי תשא דף קצא ע"ב ד"ה תא חזי וד"ה אשר), כפי שהיו רגילים החרטומים במצרים לעשות בכשפיהם באמצעות שם 'אלהים' (עפ"י 'כתם פז' על זוהר מקץ דף קצה ע"א ד"ה ו' אבא) (להרחבה על מעשה העגל ראה מאמרינו לפרשת כי תשא – 'מעשה העגל').

משה רבינו הצטוו לגאול את ישראל רק באמצעות שם 'יהוה' המוחלל נסים

כאשר ה' שלח את משה רבינו לעשות אותות ומופתים במצרים ולהפוך את הטבע בשביל להוציא את בני ישראל מעבדות לחירות ולשחררם מכבלי מצרים (שליה הקדושי' תורה שבכתב פרשת וארא ד"ה 'על כן בא משה'), הוא עשה זאת רק בעזרת שם 'יהוה' (זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א) על מנת להודיע לפרעה "כִּי אֵל גָּדוֹל יְהוָה וּמֶלֶךְ גָּדוֹל עַל כָּל אֱלֹהִים" (תהלים צה, א) (כתם פז' על זוהר מקץ דף קצה ע"א ד"ה ו' אבא יבאר למה). כמו שנאמר "וַיִּדְבֹר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי יְהוָה" (שמות ג, ה) וכן נאמר "וַיִּדְבֹר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה דַּבֵּר אֶל פְּרַעֲהוֹ מֶלֶךְ מִצְרָיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר אֲנִי דַבֵּר אֵלֶיךָ" (שמות ו, כט) ועוד נאמר "וַאֲמַרְתָּ אֵלָיו יְהוָה אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ לֵאמֹר שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבְדֵנִי בְּמִדְבָר וְהִנֵּה לֹא שְׁמַעְתָּ עַד כֹּה" (שמות ז, טז) וזהו גם מה שנאמר "וְאַחַר כֵּן בָּאוּ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲהוֹ כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיָחֲגוּ לִי בְּמִדְבָר" (שמות ח, א).

והנה עד העת שבא משה רבינו למצרים ואמר "כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלַח אֶת עַמִּי וְיָחֲגוּ לִי בְּמִדְבָר" (שמות ה, א) לא נשמע שם 'יהוה' במצרים (יצרור המור' פרשת וארא ד"ה ואני אקשה את לב פרעה). לכן כאשר שמע פרעה שמשה רבינו דיבר בשם 'יהוה' – הוא סירב לקבל (ישער הדעת טובי' לרבינו חיים ויטאל פרשת בא ד"ה דרך רמז) והיה מכביד את לבו (אור החמה' פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה 'עיד' קב"ה לא גלי שמיה' מהרא"ג) שנאמר "וַיֹּאמֶר פְּרַעֲהוֹ מִן יְהוָה אֲשֶׁר אֲשַׁמַּע בְּקוֹלִי לְשַׁלַּח אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא יַדְעַתִּי אֶת יְהוָה" וגם אֶת יִשְׂרָאֵל לֹא אֲשַׁלַּח" (שמות ה, ב). וזה לפי שהוא לא הכיר את שם 'יהוה' אלא רק את שם 'אלהים' שהוא השולט בארץ (ישער הדעת טובי' לרבי חיים ויטאל פרשת בא ד"ה דרך רמז, 'אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה 'ר' אבא אמר' ממהר"ח, 'שליה הקדושי' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה ד"ה וזהו סוד, 'כתם פז' לר' שמעון לביא על זוהר מקץ דף קצה ע"א ד"ה ו' אבא, 'דברים אחדים' להחיד"א דרוש י שבת הגדול ד"ה ור"י ט).

אמנם אם היה בא משה לפרעה בשם 'אלהים' לא היה הדבר קשה בעיניו, כי פרעה ידע שיש כוחות למעלה שעושים משטרים בארץ והוא כן היה נשמע אל האותות והמופתים אשר עשה משה רבינו (כתם פז' על זוהר מקץ דף קצה ע"א ד"ה ו' אבא יבאר למה, 'אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה 'ת"ח דההוא רשעי' מהרמ"ק). וזה מה שאמר משה רבינו לה' "וַיִּמְאַז בְּאֶתִּי אֶל פְּרַעֲהוֹ לְדַבֵּר בְּשִׁמְךָ הַרַע לְעַם הַזֶּה וְהִצֵּל לֹא הִצֵּלְתָּ אֶת עַמְּךָ" (שמות ה, כג) – וכוונתו כי השימוש בשם 'יהוה' מרגיז את פרעה (שליה הקדושי' פרשת וארא ד"ה על כן בא משה) ואז נהיה רע "לְעַם הַזֶּה" (יצרור המור' פרשת וארא ד"ה וז"ש בכאן ואני אקשה) כי פרעה מכביד את העבודה על ישראל (שליה הקדושי' פרשת וארא ד"ה על כן בא משה) היות שהוא לא מאמין בשם 'יהוה' הנשמע לו מפי משה רבינו, אלא רק בשם 'אלהים' (עפ"י 'ברכת שמואל' פרשת בשלח דף לו ע"ב טור א ד"ה כי ה' נלחם).

לפרעה היה קשה יותר מכל לקבל את שם 'יהוה' (זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה רבי אבא) והיה מתקשה לבו מחמת כן, שנאמר "וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת לֵב פְּרַעֲהוֹ וְלֹא שָׁמַע אֶלְהֵם פְּאֲשֶׁר דַּבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה" (שמות ט, יב), "וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת לֵב פְּרַעֲהוֹ" – כלומר שהתחזק ליבו מאליו מחמת שם 'יהוה' (יצרור המור' פרשת וארא ד"ה ואני אקשה את לב פרעה, 'אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה 'ר' אבא אמר' ממהר"ח, 'שליה הקדושי' פרשת וארא ד"ה על כן בא משה, זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה ודא הוא, 'כתם פז' על זוהר מקץ דף קצה ע"א ד"ה ו' אבא יבאר למה. ראה 'כנפי יונה' להרמ"ע מפאנו חלק חמישי סימן א) "וְלֹא שָׁמַע אֶלְהֵם פְּאֲשֶׁר דַּבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה". וזה היה לפי שפרעה חשב שהם מהתללים בו שהרי הוא בקי בכל סוגי האלהות, ואילו את השם הזה של 'יהוה' הוא לא הכיר (אור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה 'ר' אבא אמר' ממהר"ח).

לשם 'יהויה' התכוון משה רבינו כאשר הוא הוכיח את פרעה בשם ה' ואמר "עַד מַתִּי מֵאַנְתָּ לְעֵנֶת מִפְּנֵי שְׁלַח עֲמִי וַיַּעֲבֹדְנִי" (שמות י, א) (יצרור המור' פרשת בא ד"ה ולכן צריך שיכיר שם ה'). וזו היתה גם כוונת ה' כאשר אמר למשה רבינו "בֹּא אֶל פְּרַעֲהַ כִּי אֲנִי הִכְבַּדְתִּי אֶת לְבָבוֹ" (שמות י, א), "אֲנִי" – הכוונה לשם יהויה כמו שנאמר בפסוק "אֲנִי יהויה" (בראשית כח, יא) (יצרור המור' פרשת בא ד"ה וכן לתכלית אחר). ומכל מקום, אין כוונת כל הפסוקים הללו כפשוטם שה' חס וחלילה עשה עוונת במשפט והקשה וחזק את לבו של פרעה ואחר כך הביא עליו את המכות, כי צדיק וישר הוא ה' (יצרור המור' פרשת וראא ד"ה ואני אקשה את לב פרעה), וגם אין הוא מחזק ידי עושי רשעה לסייע להם להרשיע (יאור החמה' על זוהר פרשת מקץ דף קצה ע"א ד"ה יר' אבא אמרי' ממהר"ח).

פרעה ומצרים הכירו לבסוף בהנהגת שם 'יהויה' בעולם

ה' נתן לפרעה הרשע ולמצרים מכות בשם 'יהויה' הנכדי שיגיעו לידיעה בשם זה, וכפי שנאמר "וַיַּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה בְּנֹטְתִי אֶת יְדֵי עַל מִצְרַיִם וְהוֹצֵאתִי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכָם" (שמות י, ה) וכן נאמר על פרעה "לְמַעַן תֵּדַע כִּי אֲנִי יְהוָה בְּקִרְבְּךָ הָאָרֶץ" (שמות ח, יח). ואחרי מכת ברד' אכן פרעה הודה, שנאמר "וַיִּשְׁלַח פְּרַעֲהַ וַיִּקְרָא לְמִשֵּׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם חֲטָאתִי הַפַּעַם יְהוָה הַצַּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים" (שמות ט, כז) (זוהר פרשת יתרו דף סח ע"א ד"ה בשעתא דאתא). אך כיון שפרעה הודה רק בפיו ולא בלבו, לכן רצה ה' יתברך להמשיך להכניעו עד שיודה מלבו ומנפשו (יצרור המור' פרשת וראא ד"ה ואני אקשה את לב פרעה). לכן מיד אחרי הודאת פרעה ציווה ה' את משה רבינו לשוב אליו שנאמר "וַיֹּאמְרוּ יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בֹּא אֶל פְּרַעֲהַ" (שמות י, א) עד שיהיו פיו ולבו שווים (יצרור המור' פרשת בא ד"ה וכן לתכלית אחר).

ואכן בקריעת ים סוף פרעה כבר הודה לגמרי בנפלאות שם 'יהויה'. לכן כשבאו לו מים עד נפש וכמעט טבע, הוא צעק "מִי כָמֹכָה בְּאֵלֹם יְהוָה מִי כָמֹכָה נֶאֱדָר בְּקִדְשׁ נִרְאָה תְהִלַּת עֲשֵׂה פִלְאָ" (שמות טו, יא) (שליה הקדוש' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה ד"ה ועל ארבעה). וכיון שפרעה היה מלך מרומם על כל מלכי העולם והודה בשם ה' – על כן מיד הצטרפו אליו והודו כל מלכי האומות שנאמר "אִזּוּ נִבְהָלוּ אֲלֹפִי אֲדוֹם" (שמות טו, טו) (זוהר פרשת יתרו דף סח ע"א ד"ה בשעתא דאתא). וגם שרי האומה המצרית סברו בתחילה כי יש רק הנהגת 'אלהים' כפי שנאמר "וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטְמִים אֶל פְּרַעֲהַ אַצְבַּע אֱלֹהִים" (שמות ח, טו), וכשראו את הניסים המופלאים שהיו בקריעת ים סוף, הם באו לידי הכרה כי יש הנהגת 'יהויה' בעולם כלומר הנהגה ניסית, כפי שנאמר "וַיִּסַּר אֶת אִפְנוֹ מִרְקַבְתּוֹ וַיִּנְהַגְהוּ בְּקִבְדוֹת וַיֹּאמְרוּ מִצְרַיִם אָנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי יְהוָה נִלְחַם לָהֶם בְּמִצְרַיִם" (ספר הליקוטים' להארי"י ז"ל פרשת בשלח על פסוק 'אנוסה מפני בני ישראל').

ההכרה בהנהגת שם 'יהויה' ברוך הוא נמצאת בתוך עם ישראל

הקב"ה רצה שעל ידי פרעה ומצרים יתפרסם בכל העולם כי יד יהויה היא זו שפעלה במצרים, ועל כך נאמר כמה פעמים "וַיַּדְעוּ מִצְרַיִם כִּי אֲנִי יְהוָה" (שמות ז, ה, שמות יד, ד, שמות יח, יח) (דברי שלמה' פרשת שלח דף עז ע"ב טור ב ד"ה אמנם הדרשא). ההכרה הזאת היתה גם לעם ישראל בעצמו אשר היה במצרים, לכן הקב"ה חזר כמה פעמים על מה שאמר לישראל "וַיַּדְעֶתְם כִּי אֲנִי יְהוָה" כדי להגיד להם את עניין הנס, כמו בפסוק "וַיִּלְמְעוּ תִסְפַּר בְּאֲזְנֵי בְנֵי וְיָבֹד בְּנֵי אֶת אֲשֶׁר הִתְעַלְלֵתִי בְּמִצְרַיִם וְאֶת אֶתְנִי אֲשֶׁר שְׁמִתִּי בָם וַיַּדְעֶתְם כִּי אֲנִי יְהוָה" (שמות י, ב) (עפ"י יצמח דוד' פרשת יתרו ד"ה ונראה שזוהו טו). וכן הוא מה שנאמר "לָכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי יְהוָה וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִמִּצְרַיִם וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַבְדֵיכֶם וְנִצַּחְתֶּם בְּזֵרוּעַ נְטוּיָה וּבְשִׁפְטִים גְּדוֹלִים" (שמות י, ו) (שליה הקדוש' תורה שבכתב פרשת וראא ד"ה יעל כן בא משה) וכל זה כדי לומר להם שהוא יגאלם בשינוי הטבע באותות ומופתים וביד חזקה על ידי שם הויה' ברוך הוא (דברי שלמה' פרשת שלח דף עז ע"ב טור ב ד"ה אי נמי אפשר. ועיי"ש עוד בדברי הפלאים).

גם יתרו האמין כי הנהגת העולם היא רק בשם 'אלהים', כפי שהאמינו שאר אומות העולם (ינחל קדומים' להחיד"א פרשת משפטים ד"ה וגר לא תונה). אך לאחר שהוא שמע את מעשה קריעת ים סוף ומלחמת עמלק (ראה רש"י בשמות יח, א) וכן שמע ממש רבינו כיצד עשה ה' ניסים ונפלאות בהוציאו את בני ישראל מארץ מצרים – מיד גם הוא הודה בשם 'יהויה', שנאמר "וַיִּסְפַּר מֹשֶׁה לְחֹתְנֹו אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְפָרַעֲהַ וּלְמִצְרַיִם עַל אֹדוֹת יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל הַתְּלָאָה אֲשֶׁר מַצַּאתֶם בְּדֶרֶךְ וַיִּצְאֵם יְהוָה: וַיִּתְחַד יִתְרוֹ עַל כָּל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הִצִּילוֹ מִיַּד מִצְרַיִם: וַיֹּאמֶר יִתְרוֹ בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲהַ אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעָם מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם: עֲתָה יַדְעִיתִי כִּי גְדוֹל יְהוָה מִכָּל הָאֱלֹהִים כִּי בְדָבָר אֲשֶׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם" (שמות יח, יא) (ינחל קדומים' להחיד"א פרשת משפטים ד"ה וגר לא תונה). "כי גדול יהויה מכל האלהים" – כלומר הודה שגדול כוחם של ישראל כי יש להם שם 'יהויה' הפועל אפילו נגד הטבע, יותר מאשר כוחם של האומות שיש להם רק שם 'אלהים' הפועל על פי הטבע (יצמח דוד' פרשת יתרו ד"ה וז"ש עתה ידעתי כי גדול).

ה' יתברך ציווה את ישראל לדעת דבר זה בלבבם, שנאמר "וַיַּדְעֶתְ הַיּוֹם וְהִשְׁבַּתְ אֶל לְבַבְךָ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים בְּשִׁמְיָם מִמַּעַל וְעַל הָאָרֶץ מִתַּחַת אֵין עוֹד" (דברים ד, ט), "יהויה הוא האלהים" – כלומר צריך לדעת בלב כי שם 'יהויה' הוא מעל ומעבר לטבע (שליה הקדוש' תורה שבכתב פרשת וראא ד"ה נחזור לענין) אשר מונהג בשם 'אלהים' (אגרא דכלה' פרשת שופטים ד"ה וירמוז עוד תמים תהיה. עיי"ש). ומטעם זה ה' יתברך גם פתח את עשרת הדברות בציווי "אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מִמִּצְרַיִם מִבְּיַת עֲבָדִים: לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פְּנֵי" (שמות כ, ב) (א – כי כוונתו שכל יהודי יזכור ש'יהויה' הוא זה שהוציא אותו ממצרים, בהנהגה ניסית ולא טבעית, ושלא ייגרר אחרי האמונה המצרית המאמינה ביטבע' בלבד. ולכן גם סיימה התורה הקדושה בדבר זה, שנאמר "לְכָל הָאֲתוֹת וְהַמוֹפְתִים אֲשֶׁר שְׁלַח יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרַעֲהַ וְלְכָל עַבְדָּיו וְלְכָל אֶרֶץ: וְלָכֵן הִיָּד הַחֲזָקָה וְלָכֵן הַמוֹרָא הַגְּדוֹל אֲשֶׁר עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינָיו כָּל יִשְׂרָאֵל" (דברים לד, יא – יב) (שליה הקדוש' מסכת פסחים עמוד מצה עשירה ד"ה וכן היה ענין).

העלון גם לעילוי נשמת: יצחק בן רבקה ז"ל הרב יצחק שלמה בן שרה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: מאיר בן משה ז"ל, יונה בן שמואל ז"ל, ברטה בתיה בת מאיר ז"ל, חיים בן לייב ז"ל, מרים בת שמואל ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: שרה סילבי בת עזיזה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: אהרן בן עזיזה ז"ל ארלט עליה בת פורטון מסעדה ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.	העלון גם לעילוי נשמת: רחל בת גרשון הנולדת משרה אשת דוד ז"ל ת.נ.צ.ב.ה.
--	---	---	--	---	---	---	---	---	---